

1336777-1336778

לחלק דבחושינ"ע שאין לו עיקר מן החורב לא עשו את דין האיסור בעין דאורייתא לכל מילי, אבל להריעצ"א דמוי שעות ולמעלה מדאורייתא אינה מקודשת משום דהאיסור כנאה שפועל מפקיע דין ממון פשיעא דאין לחלק בזה בין מה שיש לו עיקר מה"ת לדבר שאין לו עיקר, דסוף סוף בתרומתו הכרח אינו יכול ליהנות. וס"ל לרש"י דמסוגיא דקידושין הכ"ל ראינו דרך איסור חפלא מפקיע דין ממון וממילא דהאיסור"י דרבנן אין לדון אלא שמדרבנן לא תהא מקודשת, ונהי דבתוס' קידושין הכ"ל מצואר דלרש"י דס"ל דרב גידל מיירי מחמת דרבנן בשעות דרבנן דכו"ל תרי דרבנן אין מקום לחלק בין זה לחושנ"ע, דתרי דרבנן דכו"ל כאין לו עיקר בחורב, ור"ג פליג על סברת ההובא אמינא דטעמא דר"ש דמקודשת הוא משום דס"ל חושנ"ע לאו דאורייתא

נוטעמא דר"ש הוא כדמסיק התם דמיירי בנמלאת טריפה דכו"ל שחיטה שאינה ראויה ולא שמה שחיטה להאסר משום חושנ"ע. דלדידיה בכל איסור דרבנן גם אם אין לו עיקר דאורייתא אינה מקודשת בו, ולפי"ז שוב אין מקור מס"ד דקידושין הכ"ל דשיעור הבבלי דהאיסור"י דרבנן לא מפקיע דין ממון מדאורייתא, דכיון דכלא"כ ל"ל דר"ג פליג על סברת הס"ד בקידושין שם, אפשר דטעמו הוא משום סברת הירושלמי דכל איסור המונע את הגזרה מליהנות מפקיע דין ממון מדאורייתא, אולם י"ל דרש"י לא ס"ל כפי שנקטו החוס' שם דתרי דרבנן חשיבי אין לו עיקר מה"ת, ואין שום הכרח דר"ג חולק על סברת הס"ד בכלום וממילא דקיימין בזה דשיעור הבבלי היא דהאיסור"י דרבנן לא מפקיע דין ממון מדאורייתא.

סימן ז

בענין ברכה עובר לעשייתו

1336777-1336778

דבכל המלוות יכול לברך אחר עשיה אם לא צריך עובר לעשייתו, עכ"ד בגרעק"א. וכן נקט השאג"א בפשיטות בסוף סי' כ"ו דמדברי הרמ"א מצואר דפסק כהא"י ומכאן זה הקצה סתירת דברי הרמ"א אהדדי דהא"י סי' תל"ז סעיף א' כתב ואם התחיל לדקוק בלא ברכה יברך כל זמן שלא סיים בדיקתו, ומשמע דלאחר שסיים אינו יכול לברך וזהו כשיעור הרמב"ם דדין עובר לעשייתו מעכב בצרכת המלוות.

ב) והנראה ציטוט קושית השאג"א, דהנה הרמב"ם בפ"א ב"ה מה"ל ברכות כתב, העושה מלוה ולא צריך אם מלוה שעדיין עשייתה קיימת מצדך אחר עשיה ואם דבר שעבר הוא אינו מצדך, כ"ל הרי שנתעסק בלילית או שלבש תפילין או שישב בסוכה ולא צריך תחילה חזר ומצדך אחר שנתעסק אשר קדשנו במלוותיו ולונו להתעסק בלילית, וכן מצדך אחר שלבש להניח תפילין ואחר שישב לישיב בסוכה וכן כל כיוצא, אבל אם שחט בלא ברכה אינו חזר אחר שחיטה ומצדך אקצ"ו על השחיטה וכו', ע"כ. ויש לעיין במש"כ הרמב"ם דבמלוה שעשייתה נמשכת חזר ומצדך גם אחר עשיה אם הברכה היא רק על מה שהוא מעוטף בעלית ומלווה בחפילין מכאן ואילך, שעל קיום המלוה שמכאן ואילך הרי הוא מצדך עובר לעשייתו אבל מה שיהיה מעוטף בעלית עד שלא צריך היה בלא ברכה, ובמה שמצדך אח"כ אינו יכול לפעור לאותו עיטוף כמו בשאר המלוות שאם לא צריך קודם עשייתו אין הברכה שאחר עשיה פועלת, או דמיא דאם עשייתו קיימת ונמשכת עדין יכול לברך על כל העשיה.

ומצינו דכוחה שבצרכה שאחר עשיה חלה הברכה אלשעבר מפני שעדין המלוה לפניו, בנעילה לילב שכתבו החוס' בדף ז' ע"ב צ"ע ר"י דלכא"ל יכול לברך על נעילה

א) כתב הרמב"ם בפ"א מה"ל ברכות ב"ה, אם שחט בלא ברכה אפילו הפריש תרומות ומעשרות או שטבל ולא צריך אינו חזר ומצדך אחר עשייתו וכן כל כיוצא בזה, עכ"ל. וכן כתב בפ"ג מה"ל אישות, כל המקדש אשה וכו' צריך לברך קודם הקידושין וכו' כדרך שמצרכין על כל המלוות ואח"כ מקדש ואם קידש ולא צריך לא יברך אחר הקידושין וכו', עכ"ל. והאור זרוע הוצא בהג"א פ"ק דברכות חולק וסובר דהא דאמרין כל המלוות מצדך עליהן עובר לעשייתו אינו לעיכובא וצדיעצד אם לא צריך עובר לעשייתו מצדך אחר עשייה.

והנה הרמ"א צו"ד סי' י"ט סעי' א' כתב, ואם שחט דבר דאיתיליד בו ריעותא וצריך בדיקה ישחטנו בלא ברכה וכשימצא כשר מצדך על השחיטה, ע"כ. ויעוי"ש צ"ע סק"ג דמסיק להלכה כדעת הרמב"ם דאם שחט ולא צריך אינו מצדך אחר השחיטה. ומשמע דס"ל להש"ך לחלק בין שחט דהיה יכול לברך קודם דכזה קי"ל בהרמב"ם דאינו מצדך אח"כ, לאיתיליד זה ריעותא דלא היה יכול לברך קודם שחזקת ונמצא כשירה, ודמי לעבילה גר דאמרין בגמ' דמצדך אחר העבילה משום דקודם העבילה שהוא עדיין נכרי לא מצי למימר ולונו, כמ"ש החוס' צ"ע ר"ח. אמנם כבר חמה בחידושי רעק"א שם דלא דמי לעבילה גר דשום ענין אינו יכול לברך קודם העבילה והיתה עיקר התקנה לברך אח"כ, אבל בשחיטה הרי נתקנה הברכה לאומרה עובר לעשייתה וממילא דאם מחמת אונס כלשהו אינו יכול לברך קודם שחיטה שיכול לברך אח"כ, ואפשר דלא נפק"מ בין שחט בפשיעה לנאנס ותרייכו חד דינא אית לכו שאם לא קיים את עיקר התקנה לברך קודם עשיה שוב אינו יכול לברך. וממה שהביא הרמ"א דאיתיליד ריעותא יכול לברך אח"כ אין לדון כלל לשיעור הרמב"ם, דהא מקור דינו של הרמ"א הוא מהא"י ולטעמיה אזיל שהביא הג"א בשמו

הלשטער ולא נחלק אלא בנוסח הצרכה, דכיון דמנאותו כל היום לפניו ראוי לצרף בלשון המורה על להבא.

(ג) והנה השגת הראב"ד הי"ל לריבה ביאור דהיכן נמצא בלשון הרמב"ם דמנאות שדוגמת הנחת תפילין ועטיפת ליטת מצרף על העשיה ולא לעשות כשמצרף אחר מעשה העטיפה וההנחה [בעידו מעוטף ומלוכש], והא דכתב הרמב"ם מכאן אהא למד שהמצרף אחר שעשה מצרף על העשיה אין זו שום משמעות לאופנים הי"ל דהנהו מיקרי מצרף קודם שעשה, לפי מה שסובר הראב"ד שמה שהוא מלוכש ומעוטף מכאן ולהבא מחייבו בצרכה בנוסח המתפרש אלהבא. ועוד קשה על דברי הראב"ד מה שהקשה במגדל עוז שם דלהדיא כתב הרמב"ם בפרק זה הי"ה דאם לא בירך קודם העטיפה ועדיין הוא מעוטף מצרף להחטף ובתפילין להניח, ובסוכה לישב [ומה הימא על הכ"מ שכתב על השגת הראב"ד לחלק בין לולב לתפילין וליטת דהרמב"ם לא ס"ל לחלק בהכי ובתרוויכו מצרף על, וזהו נגד דברי הרמב"ם בה"י].

והנראה ברור בכוונת הכשנות דהנה ל"ע בלשון הרמב"ם בה"י ה' שכתב העושה מלוא ולא בירך אם מלוא שעדיין עשייתה קיימת מצרף אחר עשייה, וקשה הא באמת אין זו צרכה אחר עשיה אלא קודם העשיה שמכאן ואילך, ואף לפי מה שזידדנו דפוטר גם את העטיפה שלפני הצרכה מ"מ הא מחוייב בצרכה מחמת העשיה שלפניו גם בלא שפוער את הלשעצר. ועוד קשה על מה שכתב בי"ד הרי שנחטף בליטת או שלבש תפילין או שישב בסוכה ולא בירך תחלה חוזר ומצרף אחר שנחטף אקצ"ו להחטף בליטת, וכן מצרף אחר שלבש להניח תפילין ואחר שישב לישב בסוכה, ולמה דייק לכתוב נוסח הצרכה ולהשמיעו כאן שאינה בלשון על, הא בכל הצרכות הוא כן כשמצרף עובר לעשייתן ומה נהחדש בדבריו כאן שהוצרך להשמיעו שאינו מצרף ב"על, ודוחק לומר שצא להוציא ממה שהפס הראב"ד על לשונו בה"י, דעדיין לא הזכיר הרמב"ם כלום מדיני נוסח הצרכה. על כן נראה דס"ל להרמב"ם דאף דבכל הני מנאות שמנה הרמב"ם אין קיומם בעשיה דווקא, דבמה שהוא מלוכש בתפילין וגופו יושב בסוכה הוא מקיים למנאות תפילין וסוכה גם בלא שום עשיה, מ"מ הצרכה לא נחקקה על הקיום בפני עצמו אלא על עשיית המנאה, וקיום מלוא בלא עשיה אינו טעון צרכה, וגם במקום שאין העשיה מלוא כלל וכגון בעיטוף ליטת שכתבו החוס' ביצמות דף י' ע"ב שאין שום מלוא במעשה העיטוף, מ"מ כיון שהעיטוף מביאו לקיום המנאה נחקקה הצרכה על העיטוף שהוא עשיית הקיום של מנאות ליטת. ואם כן היה מן הדין שאחר מעשה ההנחה והעיטוף אינו יכול לצרף אם לא בירך קודם, כמו כל המנאות שדין עובר לעשייתן מעכב בהן. ולא חידש הרמב"ם דזה מיקרי שהעשיה שמקודם עדיין קיימת, והרי מה שגופו מעוטף בליטת צא לו ע"י העשיה והיא נמשכת במה שהוא עדיין מעוטף. ולפי"ז א"ש לשון הרמב"ם, אם

לולב אף דמעידנא דאגבהיה נפיק ציה וכל המנאות מצרף עליהן עובר לעשייתן, משום דאכתי עוסק במנאה הוא מפני שצריך לנענע בקריאת הלל, ושם לכאורה פשיטא שהוא מצרף על ההגבהה שמקודם דלפי פשוטו על הנענוע שבקריאת הלל לא נחקקה צרכה. ואף להשאג"א צס"י כ"ו שכתב דגם על הנענוע צריך לצרף מ"מ כתב שם דהצרכה היא גם על ההגבהה דלשעצר, דאי לא הכי לא היה מצרף "על" דמשמע לשעצר עפי מלהבא, ובע"כ דהצרכה קאי לתרוויכו יעו"ש צשאג"א. ובתוס' סוכה ל"ע ע"א כתבו דלהכי יכול לצרף על הלולב גם אחר דנפק ציה משום דגם אחר דנפק יש ענין בנעילתו, דמנהגן של אנשי ירושלים אדם יוצא מתוך ביתו לולב צידו נכנס לביהכ"נ לולבו צידו קורא ק"ש לולבו צידו, ועל מנהג זה פשיטא דליכא צרכה ואפ"ה כיון שעדיין קיום המנהג לפניו יכול לצרף על הנעילה שכבר עברה, הרי דאיכא סברא דאם יש הנוסף לעשייתה אפילו בנענוע שאינה מעיקר המנאה יכול לצרף גם על מה שעשה עד שלא בירך, יחסי נמי נימא בהנך מנאות שעשייתן קיימת כעיטוף בעליית הנחת תפילין וישיבת סוכה שכל זמן שעשייתן נמשכת חלה ברכתו על כל העשיה מתחלתה ועד סופה.

אולם באמת נראה דאין ללמוד מנעילת לולב שחלה הצרכה על הכל כשהנענוע עוד לפניו להנך שמנה הרמב"ם כמנאות שעשייתן נמשכת, דדוקא בנענוע שהוא פרט והוספה על הנעילה שמקודם ובו נשלם כל ענין המנאה שפיר י"ל דחלה ברכתו על הנעילה כשהנענוע עוד לפניו, ומשום דכיון דבלא הנענוע המנאה חסרה אותו, הא נמצא שעדיין לא גמר את המנאה בשלימותו ולהכי לא מיקרי לאחר עשיה ומקיים צוה דין עובר לעשייתן, אבל במנאות דוגמת עיטוף בעליית והנחת תפילין דמה שקיים קודם שצריך היה בשלימותו ואין חסר לו כלום, ומה שממשיך להיות מעוטף בעליית ומלוכש בתפילין אינו אלא קיום נוסף בפני עצמו מהיכי חיתו דמשום זה יהא חשיב עובר לעשייתן על מה שקיים מקודם.

ומדברי הראב"ד פ"א הט"ו נראה להדיא שנקט בדעת הרמב"ם שפוער בצרכתו גם את מה שקיים קודם שצריך, דז"ל הרמב"ם בפ"א הט"ו, נעל את הלולב מצרף על נעילת לולב שכיון שהגביה יאל ידי חובתו אבל אם בירך קודם שיטול מצרף ליתול לולב כמו לישב בסוכה, מכאן אהא למד שהמצרף אחר שעשה מצרף על העשיה, ע"כ. ובהשגות שם כתב הראב"ד ז"ל, הנה לדבריו אם שכתב בעטיפת ליטת או בהנחת תפילין ולא בירך תחלה כשיזכור ויצרף מצרף על עטיפת ליטת ועל הנחת תפילין, ואינו כן שהרי מנאותו כל היום לפניו אבל נעילת לולב כיון שהגביהו נפטר ממנו כל היום וכו', ע"כ. הרי להדיא דס"ל להראב"ד דבמה דכיוול הרמב"ם שהמצרף אחר שעשה מצרף "על" נכללו גם הנחת תפילין ועטיפת ליטת, ואם לא הייתה הצרכה אלא על להבא היה לו לצרף לעשות וכמו שסובר באמת הראב"ד, וצוית דגם בדעת הראב"ד נראה שאינו חולק על זה ומודה שפוער את

שם מדברי הכרמי יוסף דהכרעה ניתקנה על שעת קביעתה
צפתה וקיום המלוא מלד עלמו אינו טעון צרכה.

(ד) והנה המג"א צ"ל סק"צ כחז דאם לא צריך
עד גמר הצדיקה יצרך למחר בשעת שריפה וכן
כחז בע"ז שם, והקשו זאת ממשי"כ הרא"ש פ"ק דפסחים,
ומה שאין מצרכין על ציעור בשעה ה' בשעה שמואל החנוך
מכבית והיא עיקר המלוא מן החורב כדכתיב ביום הראשון
תשביחו כו', ואומר אני דהולאת חמץ קידם זמן איסורו
לא נפיק מתשביחו דתשביחו ביינו שריפה ולא לותה החורב
שריפה אלא אחר זמן איסורו דומיא דנוחר, אבל בעיד
שהוא מותר באכילה לא ישרפנו ומה שמואלין אוחו מן הבית
היינו שלא יעצור עליו צבל יראה, ע"כ. הרי דאין מקום
לצרך על הציעור של שעה חמישית מפני שאין זה שום קיום
מלוא. ועיוין זה צ"ל וע"ז סי' תל"ב, ולדברי שניכם הא
דכחז הרא"ש דהציעור אין ראוי לצרך עליו מפני שתשביחו
אינו אלא לאחר זמן איסורו כל זה הוא רק אי דיינין
אמנות ציעור מן החורב הנאמר בקרא דתשביחו, ועל זה
כחז הרא"ש דאין שום מלוא מן החורב צציעור שקודם
זמן איסורו, אבל אי דיינין על מלוא צדיקה וציעור
שמדברין פשיטא דהציעור שיה לצדיקה ויש עליו דין מלוא
דרבנן. יומן החימא שצשי"ע הרב סי' תל"ב כחז דמדברי
הרא"ש משמע שאין לצרך בשעת הציעור אם שכח ולא צריך
על הצדיקה.

[ויערי"ש עוד בע"ז שנחלק על מה שפירש הב"ח דקושיה
הרא"ש היתה דגם אחר שצריך צלילה על הצדיקה
יחזור ויצרך בשעת ציעור שצב מקיים הדאורייתא, ולא
איכפת לן במה שכבר צריך בשעת צדיקה דכיון דאינה אלא
מדברין ממילא דלגבי הציעור שהוא מדאורייתא חשיב כאילו
לא צריך בשעת קיום המלוא. ועל זה נחלק בע"ז וס"ל
דודאי אם כבר צריך לחמול בשעת צדיקה הוה פועל בזה
את הציעור אף אם היה מדאורייתא, ועיקר קושיה הרא"ש
היתה דכיון דהציעור הוא מדאורייתא הוה להם לתקן
שהכרעה היאמר בשעת ציעור ולא בשעת צדיקה. אולם
כדברי הב"ח מוכח במדרכי שכתב דהריב"א הוה נוכח
להשאר פרוסה של חמץ לאחר זמן איסורו, ויש שם צי
גירסאות במדרכי בטעם מנהג זה או משום שריפה או משום
צרכה, והמהרי"ק נתקשה בזה באחר צרכה יתחייב במה
שמשאר החמץ כדי לצערו אחר זמן איסורו. אולם נראה
פשוט דפירוש גירסא זו הוא, דאם מקיים דין ציעור
דאורייתא שצ נתחייב בצרכה מחמת קיום זה ולא נפטר
במה שצריך לחמול בשעת צדיקה, ולכך הניח הריב"א
פרוסה לצערה אחר זמן איסורה ולצרך על ציעורה אף שכבר
צריך בשעת צדיקה].

והחק יעקב נחלק על המג"א ובע"ז וסובר דאם לא צריך
בשעת צדיקה א"י לצרך למחר בשעת הציעור.
וקשה דהלא כבר נתבאר דה פשיטא דגם הציעור הוא
בכלל התקנה והמלוא של צדיקה ולמה שלא יצרך בשעת

מלוא שצדיק עשייתה קיימת מצרך אחר עשה, דכיון
דהכרעה ניתקנה על מה שעושה שיהא מלובש בחפילין
ומעוטף צלילת, א"כ הכרעה צריכה להיות על מעשה העיטוף
וההנחה שכבר נעשו, ושפיר מיקרי אחר עשה. והגם שעשייתן
קיימת ונמשכת במה שגופו מלובש ומעוטף, מ"מ אין המלוא
זה נחשב כעשייה מלד עלמה שיהא ראוי לצרך עליה, ורק
דמה שהעשיה הקודמת נמשכת גורם שהכרעה על אותה
עשה הוה כאילו מצרך עוצר לעשייתן. וזהו שדקדק הרמב"ם
להשמיטנו שנוסח הכרעה הוא צלשון להניח ולהעטף, דכיון
דהכרעה היא על העשיה של המלוא שכבר נעשית, הוה
אמינא דמצרך צלשון על שמתפרש על לשעבר, קמ"ל דכיון
שהיא קיימת ונמשכת שייך לצרך על המעשה גם צלשון
המורה על להבא, ומש"כ לא נשתנה נוסח הכרעה אע"פ
שהכרעה חלה גם על העשיה שמקודם.

ולפ"ז נראה דזהו שהשיג הראב"ד בע"ז על הרמב"ם,
ועיקר חפיסתו היא על הלשון מכאן אתה למד
שהמצרך "אחר שעשה" מצרך על העשיה, דכיון דגם בהנחה
חפילין ועיטוף צלילת הכרעה היא על העשיה הראשונה
שעושה אותה מלובש ומעוטף, א"כ גם בהם אף שעשייתן
נמשכת מיקרי מצרך אחר עשה, והיכי כ"ל הרמב"ם דכל
לאחר עשה מצרך "על" הא צהני דעשייתן נמשכת מצרך
"להניח" "להעטף" וכו', וכמו שבאמת פסק בן הרמב"ם
בעלמו. וצדעת הרמב"ם ל"ל דבמש"כ בע"ז שהמצרך "אחר
שעשה" מצרך על, כוונתו היכא שנגמרה כל העשיה ואינה
קיימת עוד.

ולפמשי"כ צביאור דין עשייתן קיימת שאין זה מפני קיום
המלוא שנמשך אלא מפני שהעשיה של המלוא
יש לה המשך, ל"ע במחזה אם לא צריך בשעת קביעתה אם
מיקרי עשייתה קיימת במה שהיא קבועה ועומדת צפתה,
ד"ל דדוקא אם העשיה גורמת למלוא כלשהו הנמשך בגופו
מיקרי שיש המשך לעשיה הריא צצירוף מה שהוא
מניח עלמו לבוש ומעוטף בגופו, אבל במה שהמחזה קבועה
צפתה י"ל דאין בזה עשיה הנמשכת. ולגבי עשייה מעקה
כחז הפמ"ג דאם לא צריך בשעת עשייתה א"א לצרך אח"כ
ולא מיקרי עשייתו קיימת, מיהו אפשר דס"ל דבמעקה
באמת ליכא קיום מלוא כלל במה שהוא צנוי על גג וכל
הקיום הוא רק בשעת עשייה, ודבר זה צריך צירור ולא
עיינתי בזה כעת, אבל במחזה דמצואר צכמה דוכתי דכל
רגע שהוא קבוע צפתה הוא מקיים בזה מלוא ל"ע אי מיקרי
עשייתו קיימת, וכמדומה שראיתי שכבר דנו בזה.

והגרע"א צחשו סי' ע' דן צנכנס לדור צצית שיש צו
מחזה אם מצרך על המלוא, וכן צחזר לציתו
אחר זמן שלא דר צו צאופן דחשיב הפסק ואין הכרעה של
שעת הקביעה יכולה לחול על הזמן של עכשיו אם חזר
ומצרך. ומצואר מדבריו דהצרכות ניתקנו על קיום המלוא
גם בלא שום עשה ואם כן צשכח ולא צריך פשיטא שצריך
לצרך עכ"פ על הקיום שמכאן ולהבא, אולם לצסוף הביא

לצרך עובר לעשייתו, דאז ע"י שעוסק בביעור יש כאן דין עשייתה קיימת ומתקיים צוה החיוב לצרך עובר לעשייתה, משא"כ אם יצרך לילה אחר שסיים לדוק ואינו מתעסק לא בצדיקה ולא בביעור אין כאן ע"י מה שיחול דין עשייתה קיימת, ואם יצרך יום חשיב מצרך אחר עשיה, ולהכי פסק הרמ"א דלא יצרך אחר הצדיקה, ור"ל דמחוייב להמתין עד לשעת הביעור ולצרך אז כדי לקיים דין עובר לעשייתו.

(ה) אלא דעדין ל"ע דהנה הרמ"א צ"ח תל"צ כתב ומהגיס להניח פתיתי חמץ במקום שימלאם הבדוק כדי שלא תהא צרכתו לבעלה, ומיהו אם לא נתן לא עכב דעת כל אדם עם הצרכה לבער אם נמלא, ע"כ. והנה יש מן האחרונים שפירשו דלכך לא היו צרכה לבעלה משום דהמלצה אינה מליצת החמץ אלא החיפוש והצדיקה אחריו בין אם ימלא בין אם לא ימלא, ושפיר מצרך על החיפוש אף אם לא ימלא. ולפי"ז ל"ע דהא"ח סתם הרמ"א דמצרך כל זמן שלא סיים הצדיקה אבל לאחר שסיים לא יצרך, וביארנו דהו"מ משום דלריך להמתין לשעת הביעור דאז מיקרי עשייתו קיימת ויקיים דין עובר לעשייתו, הא כל זה נוחה היכא שמלא חמץ וצומה שמצטרו למחר יש המשך למלצה של הצדיקה, אבל אם לא מלא חמץ דשוב לא יוכל לקיים דין עובר לעשייתו למה שלא יצרך אחר הצדיקה לפי מה שפסק הרמ"א כהא"ח. אולם כל זה לפי מה שנקטו האחרונים ה"ל דלכך לא היו צרכה לבעלה משום דהמלצה מתקיימת בחיפוש לבד גם בלי שימלא, אלא שלפי"ז ל"ע לשון הרמ"א שכתב דלכך אם לא נתן לא עכב מפני שדעת כל אדם לבער אם נמלא, והו"מ ליה לומר דלא עכב מפני שהחיפוש והצדיקה בפני עצמם הוי ליה מלצה. ור"ל דהא כתב הטור צריש סי' תל"ב דלכך מצרך על ביעור חמץ ולא על צדיקה חמץ מפני שצדיקה זו תחלת ביעור, והוי קשה ליה להרמ"א דצאופן שלא מלא שוב אין המלצה התחלת ביעור דהא רק ע"י שמלא יש כאן הכנה לביעור והתחלתו ואיך יצרך על ביעור, ועל זה כתב דכיון דדעתו בשעת צרכה לבער אם ימלא שפיר שייך לצרך על ביעור.

אמנם מדברי הגר"א שם מצויר להדיא דהבין דעת הרמ"א דלכך אם לא נתן לא עכב ואינה צרכה לבעלה אם לא מלא, משום דכך חיקו שצרך בשעה שמחמם לקיים המלצה ואף אם לא יקיים לבסוף מ"מ צרכה לבעלה ל"ה מפני שכך חיקו. דיעוי"ש צב"הג"א שחלה דין זה בפלוגתא ר"ת ור"י שהביא הרא"ש צפ"ק דצרכות סי"ג למה אין מצרכין על השינה צסוכה דר"י חירץ משום דאולי לא ישן ואז תהא צרכתו לבעלה, ולדידיה גם בצדיקה חמץ לריך להניח פתיתין כדי שלא תהא צרכתו לבעלה. אמנם ר"ת חירץ דלכך אין מצרכין על השינה מפני שפטורו צרכה שכל האכילה ומשמע דכלא זה היה מצרך על השינה אף דאולי לא ישן, והכי נמי יכול לצרך אף דאולי לא ימלא, עכ"ד הגר"א. ולפי"ז זהו ביאור דברי הרמ"א ואם לא נתן לא עכב דעת כל אדם לבער אם נמלא, היינו דכיון שהוא

ביעור. ור"ל דס"ל להחזק יעקב דהגם דהצדיקה והביעור שניהם בכלל המלצה, מ"מ כיון שצרכה אחד בפני עצמו לא נגמרה המלצה שוב גם הצרכה לא נתקנה אלא על שניהם, ואין מקום לצרכה אלא אם כן תהיה על צ' חלקי המלצה שהם צדיקה וביעור, ומשעשה הצדיקה צרכה אחת מה שיתייצבו לצרך דהביעור בפני עצמו אינו טעון צרכה. ונראה דגם הרמ"א מודה לזה אלא דס"ל דאם הביעור עדין לפניו וצ"ל להתעסק בו יכול לצרך גם על הצדיקה. דיעוי"ש צב"הג"א שהביא דברי הב"ח שכתב דלהרמ"א סב"ס דדין עובר לעשייתו מעכב צרכת המלצה א"ל לצרך אם לא צירך בשעת צדיקה, ועל זה הקשה הרמ"א דברי הרמ"א כתב כל מלצה שיש לה משך זמן חייב לצרך, ע"כ. ול"ע דאם הב"ח סובר שאינו מצרך בשעת ביעור צע"כ דס"ל שהביעור בפני עצמו אינו מחייב צרכה, וא"כ מאי ראייה מהא דפסק הרמ"א גבי תפילין וליצית וסוכה שעשייתן קיימת שמצרך כל זמן שהוא מלוכש ומעוטף ומיושב, דלפי פשוטו כוונת הרמ"א דמתחייב לצרך על מה שמקיים מכאן ואילך, [אם לא כפי שביארנו לעיל בכוונתו]. וצע"כ דס"ל להרמ"א דמדברי הרמ"א ה"ל יש ללמוד דאף דהביעור מלך עצמו אינו מחייב צרכה, מ"מ כיון שהוא גמר והשלמת קיום המלצה והתקנה של צדיקה וביעור שוב יכול לצרך על כל המלצה, וחלה הצרכה על הצדיקה של התחלת עם הביעור של עכשיו, ומשום דגם הרמ"א הבין דעת הרמ"א כמו שביארנו דרק מפני שחלה צרכתו גם אלמפרע הוא דיכול לצרך. אלא דאכתי לריך עיון דאף לפי מה שביארנו דאחר מעשה העיטוף א"ל לו לצרך אם לא שהצרכה תחול על מעשה העיטוף, וסובר הרמ"א דיכול לצרך על מעשה העיטוף מפני שהוא נמשך ויש לו קיום צומה שהוא עדין מעוטף, מ"מ אין ראייה מזה להכא, דר"ל דדוקא אם מקיים עכשיו מלצה שלמה שראוי לצרך על העשיה שלה, וכיון שיש קיום והמשך לעשיה הראשונה צומה שהוא מעוטף צליצית שפיר חייב הצרכה על העשיה וחשיב עובר לעשייתו, אבל הכא הרי הביעור מלך עצמו אינו מחייב צרכה גם אם יש לו עשיה. ור"ל דהרמ"א צ"ל להוכיח, דכמי דמה שעשיית המלצה קיימת ונמשכת גורם שיוכל לצרך על העשיה ושתחול צרכתו על העשיה הראשונה ומיקרי עובר לעשייתו, ה"ג אם קיום המלצה עדין לא נגמר ויש לו המשך ה"ז כאילו כל המלצה לפניו לצרך עליו ומיקרי עובר לעשייתו, ושפיר יכול לצרך בשעת הביעור ומקיים צוה דין עובר לעשייתו, ושפיר מצרך גם לשיטת הרמ"א דדין עובר לעשייתו מעכב צרכת המלצה.

ומעתה נראה היטב קושית השא"א על הרמ"א, שמדצרי צו"ד סי' י"ע מוכח שסובר כהא"ח דדין עובר לעשייתו אינו מעכב צרכת המלצה ואם לא צירך עובר לעשייתו מצרך אחר עשיה, ולמה פסק בא"ח סי' תל"ב דאחר שסיים לדוק לא יצרך על הצדיקה. ולפי מה שביארנו לעיל דעת הרמ"א נראה, דהרי אם ימתין עד למחר לצרך בשעת ביעור הא יקיים צוה גם את החיוב של להתחיל

מתעסק למלא ולצער חיקו לברך ואין כאן צרכה לצטלה
אף אם לא ימלא, כמו שהמדרך על השינה צסוכה לא היחה
צרכו לצטלה אף אם לא ישן לצסוף. והעולה מפירש זה
דבאמת אם לא ימלא לא יקיים שום מצוה דאי לאו כן לא
היה הרמ"א צריך לעסם בג"ל ולא היה הגר"א חולה זה
צפולגתח ר"ת ור"י.

מעשה ניהא דעת הרמ"א שפסק דלא יברך אחר שסיים
צדיקתו צין צאופן שמלא וצין אם לא מלא, דאם
מלא הא ציארנו דאסור לו לברך מיד אחר הצדיקה כדי שלא

[אוצר החכמה]

סימן ח

בענין הפרשה מן הפטור על החיוב

[324567]

ומחזק איכא למימר מדרבנן אלא מעשר מי איכא למימר
מדרבנן, דילמא אחי לאפרושי מן החיוב על הפטור ומן
הפטור על החיוב. ובתוס' ישנים הקשו למה אם יפריש מזה
על פירות אחרים יהיה זה מן הפטור על החיוב, הא גם
קודם מירוח שעדיין לא נתחייבו צתרו"מ מ"מ אם יפריש חלה
ההפרשה אף צשצוליס, ולמה שלא יוכל לפטור צהפרשה זו
גם פירות. שכבר נתחייבו, ולהדיא תנן אין תורמין דבר
שלא נגמרה מלאכתו על דבר שנגמרה מלאכתו ואם תרם
תרומתו תרומה, וכל שכן זה שכבר נגמרה מלאכתו אלא
שלא ראה צפני הצית, ויעוין שם צתירוצ'ם וצרש"ש כחצ שהיה
מגומגם. ותיקן צרש"ש דהא דאמר דלמא אחי לאפרושי מן
החיוב על הפטור ומן הפטור על החיוב, היינו דלפי מה
שיטעו לחצו צסוכה יש לה דין צית לגצי דין ראיית פה"צ,
יצואו לימר דאם הכנים צצואה צמוץ שלה לצוכה ומירחה
שם ואח"כ נכנסה לצית דלא נתחייבה צמעשרות, שהרי כבר
היה לה ראיית פני הצית צפטור כשנתמרה צסוכה,
ונשארר הצצואה צדינה שאינה אסורה אלא צאכילת קצע
מדרבנן, ויצואו לעשר ממנה על צצואה שנכנסה צמוץ לצית
ונתמרה שם שגם היה אסורה צאכילת קצע מדרבנן. והאמת
שאינה הצואה שנכנסה צמוץ לצוכה ונתמרה ואח"כ
נכנסה לצית חייבת צמעשרות מדאורייתא, דכיון דמדאורייתא
אין לצוכה דין צית ממילא דהכנסתה אח"כ לצית היא
שחידשה לצצואה אח ראיית פני הצית, עכ"ד צרש"ש.
וכבר קדמו צכל זה צריעצ"א שם צישוצ ק"י הצו"י בג"ל
ולכאורה צריך לכונן כן גם צתי הצו"י אם כי הלשון מגומגם.
ובאמת שצ"ע דאם כן למה הוצרך הש"ס לומר דאחי לידי
תקלה להפריש מן החיוב על הפטור, ולא אמר
צפשיעות דאחי לידי תקלה שיאכל ממנו אכילת ערלי שהיה
מותרת אפילו מדרבנן קודם ראיית פה"צ, וצ"ע. [ועל דברי
התוס' צמנחות ס"ז הג"ל דאם הכנים צמוץ ונתמרה שם
שוצ מותרת אפילו צאכילת קצע, צ"ע דלידכו א"א לתרן
ק"י הצו"י בג"ל כהריעצ"א דא"כ מאי קאמר דילמא אחי
לעשורי מן החיוב על הפטור יכ"י, הא לפי טעוהם צסוכה

(א) דף ט' ע"א, דילמא עבד לכו כדר"א דאר"א מערים
חדם על צצואתו ומכניסה צמוץ שלה
כדי שתהא צהמתו אוכלת ופטורה מן המעשר, יצרש"י ד"ה
ואצט"א ואצ"פ שכן ממורחין וצתוך הצית אימור עבד ליה
כד"י אושעיא שהכניסה לצית צמוץ שלה ואח"כ דש וממרה,
וחוצה העבד חלה צראיית פני הצית צצ"מ צהצוכר חה
צראיית פני הצית לא נגמרה מלאכתו לחול עליו שם עבד,
וכשגמר מלאכתו כבר צתוך הצית הוא ואין אלו פני הצית
אלא כשנכנס דרך פתחים וכו', ע"כ.

והנה אם אחר שמירח צצואתו צצית הוציאה יחזור יכניסה
לאותו צית או לצית אחר כי צמנ"ה מצוה שצ"ה
דנראה פשוט דנתחייב צמעשרות דעכשיו הא נכנסה לצית
כשהיה ממורחת, אולם צאמת מצואר צתוס' רצינו פרץ כאן
דאם הכניסה צמוץ ומירחה צתוך הצית שוצ לא נתחייב
לעולם גם אם יוציאה אח"כ ויחזור ויכניסה לתוך הצית,
ורק אם הוציאה קודם שמירחה ומירחה צתוך אז מכני ליה
מה שיחזור ויכניסה אח"כ לצית. וציאור הדברים דאם
הוציאה קודם מירוח נמלא דלתצואה הממירחה לא היה
עדיין ראיית פה"צ, וע"י שהכניסה הוא דצא לה ראיית פני
הצית ולהכי נתחייבה ע"י צתרו"מ, אבל אם מירחה צתוך
הצית מיקרי דכבר היה להצצואה הממורחת ראיית פני
הצית, אלא שלא היה זה צאופן המחייב צתרו"מ מפני
שהכניסה לצית היחה צמוץ שלה, וכיון דכבר היה לה ראיית
פה"צ שוצ א"א לה להתחייב גם אם תחזור יתיכנס לצית,
שהרי כבר יש לה ראיית פה"צ משנתמרה צצית חכו דלא
כהמנ"ח. וה"נ מצואר להדיא מדברי התוס' צמנחות ס"ז
שכ' דאם הכניסה צמוץ שלה ומירחה צצית שוצ מותרת אפילו
צאכילת קצע, דלא דמי לכל עבד לפני מירוח שאסור צאכילת
קצע דשאני הכא דלא צצא יותר לידי חיוב לעולם, הרי
להדיא דשוצ לא יועיל לה כניסה לצית להתחייב צתרו"מ.
והכי מצואר מסוגיא דיומא דף י' דרצה אצוי להוכיח
דסוכה יש לה דין צית לענין דין ראיית פני הצית
להתחייב צמעשרות, וקאמר עלה וכ"ת מדרבנן צשלמא עיריז